

UDC: 336:338.43:69:352:502.131.1

JEL classification: G28; H32; L74; O18; Q01

DOI: 10.35774/visnyk2026.02.018

Financial Mechanisms and Tools for Supporting the Sustainable Development of Small Businesses in the Construction Industry Within Local Communities

Viktor Synchak¹, Kateryna Vasylenko²

Abstract.

In today's environment, small businesses in the construction industry require ongoing financial support. This underscores the need for an appropriate financial mechanism and its tools to regulate and ensure financial support for the sustainable development of small businesses in local communities.

The purpose of the study is to reveal the essence and justify the principles for improving the financial mechanism and tools to support the sustainable development of small construction businesses in local communities.

The following methods were used in this research article: generalization, used to compare approaches to revealing the essence of the financial mechanism; tabular analysis – to visualize analytical and calculated indicators; comparative analysis – to identify deviations in indicators; systems analysis – to analyze the dynamics of equity capital; and analysis and synthesis – to formulate conclusions and recommendations.

It has been established that the financial mechanisms and instruments for supporting the sustainable development of small businesses in local communities do not shield entities in the construction industry from vulnerability to internal and external factors. It is argued that the financial mechanism and instruments for supporting the sustainable development of small businesses in the construction sector within local communities should be directed toward regulatory and enabling processes, with the possibility of introducing new tools for attracting financial resources through special-purpose bonds, with state assistance in organizing their issuance.

Prospects for further research lie in the need for an in-depth study of the tax burden, including an analysis of discrepancies between paid and accrued tax liabilities.

Keywords: *financial mechanism; functions of the financial mechanism; financial support for small construction businesses; equity and debt capital; liquidity ratios; sustainable development; tax policy of local communities; financing instruments for sustainable development; tax burden.*

Received: 30 March 2026 | **Revised:** 31 March 2026 | **Accepted:** 14 April 2026 | **Published:** 30 May 2026

Suggested Citation:

Synchak, V. P., Vasylenko, K. V. (2026). Financial Mechanisms and Tools for Supporting the Sustainable Development of Small Businesses in the Construction Industry Within Local Communities. *Herald of Economics*, 2, 18-32. DOI: 10.35774/visnyk2026.02.018.

This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 License (<http://www.creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>), which permits use and distribution in any medium, provided the original work is properly cited and the use is non-commercial.

© 2026 The Author(s).

¹**Viktor Synchak**, Leonid Yuzkov Khmelnytsky University of Management and Law, Ukraine.

ORCID ID: 0000-0001-8957-3654.

E-mail: victor.synchak@gmail.com.

²**Kateryna Vasylenko**, Leonid Yuzkov Khmelnytsky University of Management and Law, Ukraine.

ORCID ID: 0009-0000-0116-2544.

E-mail: vasilenkokaterina17@gmail.com.

Фінансовий механізм та інструментарій фінансової підтримки сталого розвитку малого бізнесу будівельної галузі в територіальних громадах

Віктор Синчак¹, Катерина Василенко¹

¹Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Анотація.

У сучасних умовах малий бізнес будівельної галузі потребує постійної фінансової підтримки. Це посилює необхідність відповідного фінансового механізму та його інструментарію для регулювання та забезпечення фінансової підтримки сталого розвитку малого бізнесу в територіальних громадах. Мета дослідження полягає у розкритті сутності й обґрунтуванні засад удосконалення фінансового механізму та інструментарію підтримки сталого розвитку малого будівельного бізнесу в територіальних громадах. У науковій статті використано методи: узагальнення, що використовувалися для зіставлення підходів до розкриття сутності фінансового механізму; табличний – для візуалізації аналітичних і розрахункових показників; порівняльного аналізу – для визначення відхилень у показниках; системного аналізу – для аналізу динаміки власного капіталу; аналізу й синтезу – для формування висновків і пропозицій. Установлено, що фінансовий механізм та інструментарій фінансової підтримки сталого розвитку малого бізнесу в територіальних громадах не позбавляє суб'єктів будівельної галузі вразливості від внутрішніх і зовнішніх чинників. Обґрунтовано, що фінансовий механізм та інструментарій фінансової підтримки сталого розвитку малого бізнесу будівельної галузі в територіальних громадах має спрямовуватися на регульовальні та забезпечувальні процеси з можливістю впровадження новітніх інструментів залучення фінансових ресурсів через облигації цільового призначення зі сприянням в організації їх випуску з боку держави. Перспективи подальших наукових розвідок полягають у необхідності поглибленого вивчення податкового навантаження з обґрунтуванням відхилень між сплаченими та нарахованими податковими зобов'язаннями.

Ключові слова: фінансовий механізм; функції фінансового механізму; фінансова підтримка малого будівельного бізнесу; власний і позиковий капітал; показники ліквідності; сталий розвиток; податкова політика територіальних громад; інструменти фінансування сталого розвитку; податкове навантаження.

Вступ. Важливою передумовою сталого розвитку малого підприємництва в сучасних економічних умовах є системна державна підтримка. По-перше, вона розглядається як багатогранний комплекс інституційних форм, методів та інструментів державного впливу на діяльність суб'єктів господарювання, а, по-друге, широкий набір підтримки дозволяє сформувати сприятливе середовища для функціонування бізнесу та його розвитку. Відтак проведення у 2015 р. фіскальної децентралізації й одночасне посилення ролі територіальних громад у бюджетно-податковій політиці зумовили перетворення малого бізнесу на ключовий чинник забезпечення фінансової спроможності регіонів, наповнення місцевих бюджетів та підтримання соціальної стабільності. Тому фінансовий механізм, як і його інструментарій, повинен спрямовуватися на забезпечення дієвої фінансової підтримки сталого розвитку малого підприємництва на територіях відповідних громад.

Проте означений постулат за чинної практики функціонування дрібного бізнесу не в усіх випадках дотримується. Крім того, наявні відхилення від науково обґрунтованих підходів до побудови фінансових механізмів і використання інструментів державної фінансової підтримки сталого розвитку малих форм господарювання. Останнє не сприяє дієвій фінансовій підтримці, що характерно простежується у діяльності окремих суб'єктів малого бізнесу, зокрема будівельної галузі. Зазначене спричинило появу предмета дослідження та дозволило сформувати науково-практичну проблему, що потребує окремого аналізу, а отже, її розв'язання.

Огляд літератури. У сучасній науковій думці питання сутності фінансового механізму фінансової підтримки малого бізнесу залишається дискусійним. Причина підвищеної уваги, на чому наголошувалось раніше [1, с. 106], полягає у тім, що поняття «фінансовий механізм» сформувалося на основі двох окремих категорій. Перша пов'язується з фінансовою складовою, а друга – з технічними науками. Їх правомірне поєднання деколи містить різновекторність, що

є однією з причин жвавої дискусії або бодай наукової полеміки. Причому вона розгортається деколи за різного або навіть одного предмета дослідження.

Натомість слід зважати на фінансовий механізм, який притаманний як макрорівню [2, с. 102], так і мікрорівню [3, с. 82]. З погляду макрорівня, відомі українські вчені (В. М. Федосов [4] і О. Д. Василик [2]) трактували фінансовий механізм у контексті теоретичної конструкції притаманного йому інструментарію. У першому визначенні фінансовий механізм аналізувався з точки зору управління фінансами на рівні держави, а в другому – акцент робився на забезпеченні держави фінансовими ресурсами. У двох визначеннях у фінансовому механізмі макрорівня простежується різна спрямованість його інструментарію. В одному випадку останній направлений на «...управління фінансовою діяльністю держави ...» [4, с. 174], а в іншому – на «... створення й використання фінансових ресурсів...» [2, с. 102]. Означені підходи до розкриття сутності фінансового механізму держави представників двох київських шкіл (КНЕУ імені Вадима Гетьмана та КНУ імені Тараса Шевченка відповідно), безумовно, розширюють його зміст. Очевидним є те, що погляди відомих професорів мають важливе значення для наступних поколінь дослідників у процесі осягнення наукової глибини цієї фінансової категорії.

Із погляду мікрорівня науковці, які досліджують фінансовий механізм суб'єктів господарювання, також визначають його різнобічно. По-перше, «як систему методів, прийомів та інструментів» [5, с. 2], які «формують фінансові ресурси і впливають на матеріальний стан та розвиток організації» [1, с. 104]. По-друге, як «систему управління фінансами підприємства для організації взаємодії фінансових відносин і грошових фондів...» [3, с. 82 – 83].

Отже, з одного боку, фінансовий механізм на мікрорівні розглядається як «засіб впливу» [4; 1; 5], що зорієнтований на досягнення стратегічних цілей підприємства, зокрема збільшення прибутковості, зниження ризиків, підвищення конкурентоспроможності тощо [1, с. 104]. Натомість, з іншого боку, фінансовий механізм ототожнюється із «системою управління фінансами» [1; 2; 3], яка передбачає взаємодію фінансових підрозділів підприємства, а також взаємозв'язок з іншими функціональними утвореннями [1, с. 104]. Такий підхід до вивчення фінансового механізму на мікрорівні дає змогу сформулювати ще один напрям наукової дискусії, що важливо з точки зору досліджуваної теми.

У продовження до наведеного аналізу наукових праць, варто наголосити на деяких інших наукових підходах, які ще більше дотичні до теми цієї публікації. Так, Р. О. Мірошник та У. О. Прокоп'єва, які досліджують перспективи розвитку малого та середнього бізнесу, акцентують увагу на необхідності адаптації фінансового інструментарію до нестабільного зовнішнього середовища [6]. Науковці вважають, що територіальні громади виконують важливу роль і мають бути гарантами інституційної стійкості локального бізнесу [6]. Окрім названого фінансового інструментарію, А. С. Шолойко [7, с. 103 – 122] виокремлює новітні інструменти фінансування сталого розвитку, що в контексті теми дослідження тільки поглиблює до них науковий інтерес.

У межах досліджуваної теми доцільно виокремити складову «фінансова підтримка» як необхідне поняття у назві нашої публікації. З погляду інноваційного і сталого розвитку малого бізнесу, науковці вважають, що це один із принципів державного стратегування. Усе зводиться до того, що інноваційне піднесення, про що слушно зауважується в одній із монографій [8, с. 69–70], як і сталий розвиток, потребують інвестицій. Тому держава має надавати фінансову підтримку у вигляді різних форм, зокрема «грантів, субсидій, податкових пільг і інших стимулів» [8, с. 70]. Поряд із джерелами фінансової підтримки вітчизняні автори [7, с. 120] пропонують посилювати й організаційну її складову. Ідеться про налагодження випуску новітніх фінансових інструментів із залученням інституційних інвесторів і нефінансових установ з подальшою підтримкою останніх державою щодо «збільшення емісії облігацій цільового призначення» [7, с. 120], про які зазначено вище.

Доцільно проаналізувати нормативно-правове регулювання державної фінансової підтримки сталого розвитку малого бізнесу. Так, згідно із ст. 13 Закону України [9], державна підтримка має здійснюватися за законодавчо установленими напрямками [9]: від фінансової та майнової до консультаційної та інформаційної. Законодавство чітко визначає, що серед окреслених напрямків державного сприяння фінансове належить до пріоритетних форм. Відповідно, виокремлення у складі фінансового сприяння дієвого фінансового механізму з відповідним інструментарієм є надзвичайно важливим напрямом наукового дослідження.

Кожний із наведених підходів стосується різних рівнів функціонування фінансових механізмів і концептуально розглядає фінансову підтримку з боку держави як узагальнене явище, що вже відбулося та дає відповідні результати для розвитку малого бізнесу. Водночас поза увагою залишаються особливості окремих галузей, зокрема будівельної, що вирізняється нерівномірністю грошових потоків, має тривалий фінансовий цикл, а отже – підвищені фінансові ризики. Тому для забезпечення сталого розвитку малого бізнесу будівельної галузі в територіальних громадах необхідне збалансоване формування фінансових інвестиційних ресурсів з дотриманням показників ліквідності та рентабельності упродовж усього проєктного циклу як результативних ознак у фінансовому механізмі та в інструментарії фінансової підтримки.

Мета дослідження. Обґрунтування теоретико-методичних засад та розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення фінансового механізму й інструментарію фінансової підтримки сталого розвитку малого бізнесу будівельної галузі в територіальних громадах шляхом впровадження новітніх інструментів залучення фінансових ресурсів, зокрема облігацій цільового призначення, диверсифікації джерел фінансування, стимулювання ліквідності та оптимізації податкового навантаження.

Виклад основного матеріалу. Варто зазначити, що наукове переосмислення фінансового механізму та інструментарію фінансової підтримки є необхідним напрямом дослідження з погляду можливого дисонансу між концептуальними моделями державного сприяння та їхньою практичною реалізацією. Фінансовий механізм за видами фінансової підтримки вирізняється переліком інструментарію та має характерні особливості, які також залежать від галузевої приналежності. Однією з них є будівельна галузь, якій, з урахуванням наведених вище підходів, притаманні тривалий фінансовий цикл і нерівномірність руху грошових потоків. У контексті означеного суб'єкта цієї галузі потребують відповідного фінансового механізму та інструментарію фінансової підтримки. Тому такий фінансовий механізм пропонується розглядати не лише як «засіб впливу» [1; 4; 5] і «систему управління фінансами» [1; 2; 3], а й як його дію, зокрема «у широкому та вузькому змісті» [1]. Саме на цьому й зосередимо наш науковий пошук.

Зміст останніх двох складових зводимо до рівня фінансового механізму й інструментарію підтримки та пов'язуємо їх, по-перше, з «результатами діяльності» [1, с. 107] суб'єктів малого бізнесу будівельної галузі, а, по-друге, «з добробутом власників» [1, с. 108]. Обидві складові є метою фінансового менеджменту, яка досягається за допомогою, але не завдяки фінансовому механізму. Деякі науковці зазначають, що ці складові мали б збігатися з «результатами діяльності» [1, с. 107]. Проте друга з них (добробут власників) не позбавлена суб'єктивних ознак в оцінці. Тож встановити результат впливу фінансового механізму на неї буде складно.

У контексті дослідження не менш важливе значення має вузький (специфічний) регульовальний і забезпечувальний вплив фінансового механізму. Його зводимо до регулювання та забезпечення притаманних складових у понятті фінансового механізму, зокрема деяких форм фінансових відносин, видів фінансово-господарської діяльності та/або інструментів фінансової підтримки суб'єктів малого бізнесу будівельної галузі.

До зазначеного фінансового інструментарію у науковій літературі науковці відносять нові його види – спеціальні облігації, які безпосередньо впливають на сталий розвиток малого бізнесу, зокрема будівельного. Такий вид фінансових інструментів впливає як на екологічний стан сталого розвитку, так і на соціально-економічне піднесення завдяки фінансуванню через «облігації цільового призначення» [7, с. 103], насамперед зелені, соціальні, стійкі, транзитивні, облігації [7, с. 103–122] як новітні фінансові інструменти фінансування сталого розвитку малого бізнесу будівельної галузі. Тож малий будівельний бізнес тісно пов'язаний із сталим розвитком як явищем, яке, за визначенням Всесвітньої комісії з навколишнього середовища та розвитку, спрямоване на «задоволення потреб сьогодення без шкоди для здатності майбутніх поколінь задовольнити свої» [10, с. 155]. Відповідно, сучасні фінансові механізми за своєю сутністю мають відповідати вимогам сталого розвитку.

Отже, порівняно із системою управління фінансами [2; 3] (в якому вбачаємо ототожнення з фінансовим менеджментом з притаманними йому функціями), вплив фінансового механізму доцільно звузити. З урахуванням теми дослідження в його зміст пропонуємо додати складову, що стосується сталого розвитку малого будівельного бізнесу в територіальних громадах. З огляду на це пропонуємо розглядати фінансовий механізм сталого розвитку малого будівельного бізнесу як сукупність форм, методів і новітніх інструментів формування, використання та нагромадження фінансових ресурсів для регулювання й забезпечення фінансових відносин, фінансово-господарської діяльності та фінансової підтримки сталого розвитку малого будівельного бізнесу в територіальних громадах.

У наведеному визначенні чітко виокремлюються дві основні функції фінансового механізму (1) – регулювання; 2) – забезпечення), які відрізняють його від системи управління фінансами. Це, по-перше, і, по-друге, наявний чіткий вплив (широкого та вузького змісту) фінансового механізму на забезпечення сталого розвитку малого бізнесу з відображенням у ньому відповідних складових, а отже, очевидне його призначення. Причому не лише з погляду відомих підходів, а й з точки зору новітніх інструментів (облігацій цільового призначення) фінансової підтримки сталого розвитку малого будівельного бізнесу в територіальних громадах.

Окрім зазначених у визначенні фінансового механізму функцій і характерних складових важливо розглянути його інший інструментарій. Об'єктивний аналіз свідчить, що задекларований на рівні державних стратегій фінансовий інструментарій може мати фрагментарну дію. Тому розуміння структури фінансового механізму та його фінансового інструментарію є важливим не лише з точки зору теоретичної конструкції, а й для виявлення відхилень, що можливі на практиці. Ідеться про те, що деколи чергова законодавча ініціатива або інша нормативна зміна замість стимулювання стає джерелом додаткового регуляторного впливу.

Означене набуває виняткового значення для будівельної галузі, яка в умовах повномасштабного російського вторгнення є фундаментом фізичного виживання завдяки відновленню помешкань і будівель в територіальних громадах. В умовах воєнного стану будівництво стало стратегічною галуззю з ліквідації наслідків руйнувань та забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб. Однак для розвитку цієї галузі у процесі застосування фінансового механізму та інструментарію фінансової підтримки необхідно враховувати її специфіку: високу капіталомісткість, тривалий виробничий цикл, залежність від дозвільної системи тощо. Це особливо відчутно для суб'єктів малого бізнесу, який найбільше потребує державної підтримки у цій галузі. Остання за формою впливу на фінансову стійкість будівельних суб'єктів підприємництва займає одне з ключових місць і може містити різні її види (рис. 1). Їх систематизація дозволяє комплексно розглянути наявний інструментарій державної підтримки крізь призму галузевої специфіки будівництва.

Тож, замість очікуваного фінансового полегшення створюються умови для додаткового адміністративного впливу на суб'єктів господарювання.

У структурі державної підтримки не менш важлива інфраструктурно-регуляторна підтримка, яка безпосередньо впливає на швидкість та вартість будівельних робіт у територіальних громадах. Цифровізація дозвільних процедур та спрощення умов введення об'єктів в експлуатацію декларуються як засоби зниження корупційних ризиків та стимулювання відбудови. Втім, аналіз показує, що майже кожна зміна у регуляторному полі часто супроводжується впровадженням нових форм звітності та контролю. Це підтверджує вищенаведене узагальнення про те, що державний вплив деколи трансформується у надмірний регуляторний тиск. Відповідно, формальне спрощення процедур лише маскує посилене втручання в діяльність малого бізнесу.

З огляду на зазначені дисфункції чинного механізму, подальше державне сприяння може ґрунтуватися на тривірневій моделі [15] підтримки розвитку малого бізнесу, зокрема будівельної галузі (рис. 2).

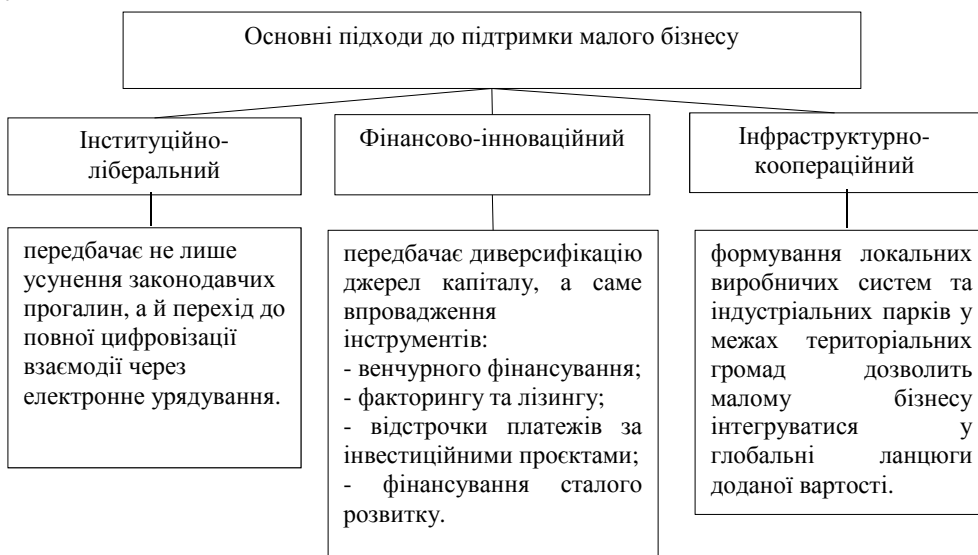

Рис. 2. Концептуальні підходи до підтримки сталого розвитку малого бізнесу будівельної галузі в територіальних громадах

Джерело: 1) розроблено на основі [7; 15; 16]; 2) узагальнення авторів.

У сукупності наведені три рівні підтримки розвитку малого бізнесу будівельної галузі мають трансформувати фінансовий механізм із форми формального фінансового забезпечення у динамічну систему стимулювання та капіталізації, а отже, сприяти його конкурентоспроможності. Попри системність цієї моделі, практичний досвід окремих гравців ринку свідчить про наявність суттєвого розриву між теоретичними моделями (концептуальними напрямками або видами підтримки) та їхньою практичною імплементацією. Тому теоретичні моделі не завжди ефективні для розвитку бізнесу.

Для підтвердження наведеної думки проведемо аналіз показників структури власного капіталу та фінансової стійкості одного із суб'єктів (ТОВ «А»), який здійснює діяльність у будівельній галузі (табл. 1). Такий аналіз дасть змогу встановити здатність товариства до генерування капіталу та до фінансової стійкості в умовах зовнішніх впливів. Крім цього,

означений підхід дасть змогу оцінити інструменти державної фінансової підтримки (пільгових кредитів, грантів тощо) для суб'єктів малого бізнесу будівельної галузі.

Таблиця 1

Аналіз власного капіталу та показників фінансової стійкості ТОВ «А» за 2020–2024 рр.*

Показники	Роки					Відхилення (+,-)	
	2020	2021	2022	2023	2024	2024/2023	2023/2022
Власний капітал, тис. грн.	3403,5	4819,8	4873,9	5498,4	6182,7	+684,3	+624,5
Коефіцієнт концентрації власного капіталу	0,828	0,848	0,818	0,831	0,779	-0,052	+0,013
Коефіцієнт автономії	0,172	0,152	0,182	0,169	0,221	+0,052	-0,013
Коефіцієнт фінансової залежності	5,820	6,585	5,502	5,907	4,529	-1,378	+0,405
Коефіцієнт маневреності	4,746	5,678	0,473	5,285	4,150	-1,135	+4,812
Коефіцієнт капіталізації прибутку	1,000	0,793	0,795	0,818	0,838	+0,02	+0,023
Диференціал	-6,965	-6,982	-6,996	-6,987	-6,975	+0,012	+0,009
Плече фінансового важеля, %	4,82	5,58	4,50	4,91	3,53	-1,38	+0,41
Ефект фінансового важеля, %	-27,53	-31,95	-25,82	-28,13	-20,18	+7,95	-2,31

*Джерело: 1) розроблено за даними ТОВ «А», яке функціонує у будівельній галузі; 2) назва ТОВ не розголошується з міркувань конфіденційності; 3) розрахунки авторів.

За даними табл. 1, простежується, по-перше, щорічне зростання власного капіталу (у 2024 р. на 684,3 тис. грн порівняно з 2023 р.), що забезпечується капіталізацією нерозподіленого прибутку. Коефіцієнт капіталізації прибутку знаходився на рівні 0,838 у 2024 р. та підтверджує, що понад 83% власного капіталу сформовано за рахунок операційної діяльності. Це свідчить про здатність до генерування власного капіталу та самофінансування.

По-друге, навіть в умовах абсолютного зростання фінансових ресурсів, коефіцієнт автономії (за норми 0,50), хоча й продемонстрував часткове збільшення (+0,052 у 2024 р. порівняно з 2023 р.), проте знаходився на низькому рівні (0,221 у 2024 р.). Це означає, що темпи зростання активів випереджають накопичення капіталу. Такий стан характерний загалом для будівельних підприємств, які належать до капіталомістких галузей. Вказана ситуація поглиблюється, коли вони виконують роботи на замовлення розпорядників бюджетних коштів. Останні через казначейські процедури надходять із затримкою в оплату робіт та ще більше посилюють залежність від зовнішнього фінансування. Означене підтверджується і величиною коефіцієнта фінансової залежності. Навіть із його зменшенням у 2024 р. (на -1,378 коефіцієнтних пунктів (далі – к. п.) порівняно з 2023 р.) його значення все ще було на рівні 4,529. Це підтверджує високу залежність ТОВ «А» від зовнішніх фінансових джерел, оскільки у 2024 р. на 1 грн власного капіталу припадало 4,15 грн позикового.

По-третє, зниження плеча фінансового важеля на -1,38 відсоткових пунктів (далі – в. п.) у 2024 р. порівняно з 2023 р. є позитивним сигналом фінансового поліпшення. Однак такого результату досягнуто не через збільшення прибутковості, а завдяки скороченню боргів. Доцільно проаналізувати складові ефекту фінансового важеля. Так, протягом досліджуваного періоду диференціал стабільно мав від'ємне значення і у 2024 р. становив -6,975 %. Це підтверджує наведену вище думку, що використання позикового капіталу для ТОВ «А» є економічно не вигідним, оскільки рентабельність активів не покриває вартість обслуговування кредитів. За таких умов боргове фінансування не підвищує, а навпаки, «вимиває» рентабельність власного капіталу. Підсумковий показник ефекту фінансового важеля, розрахований з урахуванням податкового коректора, у 2024 р. становив (-20,18%). Водночас навіть за такого від'ємного

значення простежувалося його збільшення на 7,95 в. п. порівняно з 2023 р., що свідчить про зниження рівня фінансового ризику. Однак це зумовлено не зростанням прибутковості, а скороченням боргового навантаження.

Отже, ТОВ «А» складно використовувати позиковий капітал як інструмент розвитку. Натомість доцільніше зосередитися на реінвестуванні власного прибутку. Тому цей суб'єкт господарювання, який здійснює діяльність у будівельній сфері, характеризується високим рівнем самофінансування. Відтак товариству не варто покладатися лише на позиковий капітал як інструмент розвитку, оскільки за чинної моделі фінансової підтримки генеруватимуться додаткові ризики.

Водночас виявлена залежність від позикових ресурсів та низький рівень автономії змушують глибше проаналізувати якість фінансових результатів товариства. Зауважимо, що здатність обслуговувати борги та реагувати на ринкові виклики залежить не лише від наявності власного капіталу, а й від швидкості його трансформації у грошову форму. У зв'язку з цим, черговим етапом дослідження є аналіз показників рентабельності та ліквідності (табл. 2). Саме вони демонструють наявне використання залучених ресурсів, а отже, здатність ТОВ «А» до виконання поточних зобов'язань перед бюджетом і контрагентами.

Таблиця 2

Аналіз показників ліквідності та рентабельності ТОВ «А» за 2020–2024 рр.*

Показники	Роки					Відхилення (+,-)	
	2020	2021	2022	2023	2024	2024/ 2023	2023/ 2022
Рентабельність собівартості, %	0,033	0,025	0,003	0,022	0,019	-0,003	+0,019
Рентабельність чистого доходу, %	0,035	0,018	0,004	0,013	0,025	+0,012	+0,009
Рентабельність основних засобів, %	0,546	0,132	0,021	0,188	0,294	+0,105	+0,167
Рентабельність активів, %	0,035	0,018	0,004	0,013	0,025	+0,012	+0,009
Рентабельність власного капіталу, %	0,088	0,018	0,003	0,021	0,028	+0,007	+0,018
Коефіцієнт загальної ліквідності	0,985	1,017	1,067	1,077	1,000	-0,077	+0,010
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,309	0,318	0,111	0,325	0,106	-0,219	+0,213
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,108	0,233	0,028	0,266	0,043	-0,223	+0,239

*Джерело: 1) розраховано за даними ТОВ «А», яке функціонує у будівельній галузі; 2) назва ТОВ не розголошується з міркувань конфіденційності; 3) розрахунки авторів.

Проведений аналіз показників рентабельності (табл. 2) розкриває глибинну причину обмеженості фінансового маневру товариства. Так, за позитивної динаміки рентабельності активів та власного капіталу у 2024 р. (зростання відповідно на 0,012 в. п. та 0,007 в. п. порівняно з 2023 р.), їхні абсолютні значення залишаються критично низькими. Зокрема, рентабельність власного капіталу у 2024 р. знаходилася на рівні 0,028%. Означене дозволяє зробити висновок про те, що віддача від інвестованих власниками коштів є мінімальною. Тобто в умовах інфляційного тиску відбуватиметься фактичне знецінення капіталу. Крім того, зниження рентабельності собівартості на 0,003 в. п. у 2024 р. порівняно з 2023 р. на фоні зростання чистого доходу підтверджує наявність «вимивання маржинальності». Однією з причин такого стану є стрімке подорожчання ресурсів та невідповідність темпів зростання цін на будівельні роботи операційним витратам товариства.

Не менш гострою проблемою для сталого розвитку ТОВ «А» є погіршення показників ліквідності, що простежувалося у 2024 р. Так, коефіцієнт загальної ліквідності знизився до межового значення 1,000, що свідчить про відсутність резерву обігових коштів для покриття поточних зобов'язань. Водночас у 2024 р. простежувалося значне зменшення коефіцієнтів швидкої та абсолютної ліквідності (до 0,106 і 0,043 відповідно). Причому їхні значення у 2024 р. є значно нижчими за нормативні, що вказує на певну платіжну кризу. На нашу думку, такий стан обумовлений перерозподілом активів у неліквідні запаси та «заморожуванням» грошових коштів. Зазначене позбавляє товариство здатності негайного реагування на фінансові вимоги контрагентів та держави.

Узагальнення результатів аналізу даних табл. 2 доводять, що наявний фінансовий механізм підтримки малого будівельного бізнесу переважно орієнтований на кредитні інструменти. Недостатня диверсифікованість фінансової підтримки суперечить об'єктивними потребами суб'єкта будівельної галузі. Так, якщо рентабельність активів у 2024 р. в ТОВ «А» становила 0,025%, тобто у сотні разів менше за ставку будь-якого пільгового кредиту (наприклад, 7% за програмою «5-7-9»), то залучення позикового капіталу лише поглиблювало фінансову деструкцію. Відтак, виявлений розрив між формальною наявністю прибутку та реальною відсутністю коштів підтверджує, що державна підтримка має трансформуватися від кредитування пасивів до стимулювання ліквідності та зниження фіскального тиску на операційні потоки малого бізнесу.

Останнє потребує відповіді на запитання: як фінансова підтримка малого будівельного бізнесу корелює з державною податковою політикою, зокрема на рівні територіальних громад. Безумовно, важливим показником для суб'єктів малого будівельного бізнесу є податкове навантаження, яке розрахуємо за наявною методикою [17] з урахуванням податкових зобов'язань ТОВ «А». Для об'єктивності його оцінки зауважимо, що для розрахунку враховані податки та збори, які встановлені територіальними громадами, де здійснює будівельну діяльність ТОВ «А». Зауважимо, ми свідомі того, що будь-який податок має властиве йому джерело сплати і в теорії, і за законодавством, і у фіскальній практиці. Однак для платника податку (у нашому випадку – ТОВ «А») усі податки та збори є витратами. Причому незалежно від джерела, з якого вони сплачуються, оскільки прямо або опосередковано зачіпають фінансові інтереси суб'єкта господарювання. Такий підхід, по-перше, показує доцільність податкової політики територіальних громад, і, по-друге, дозволяє визначити рівень фактичного податкового навантаження та його коефіцієнт в операційних витратах товариства (табл. 3).

На основі аналізу табл. 3 виявлено, що у 2024 р. збільшився загальний коефіцієнт податкового навантаження як за сплаченими податками (на +0,001 к. п.), так і за нарахованими (на +0,002 к. п.). Відтак виникає ще одна причина вимивання обігових коштів з операційної діяльності. Причому залежить це не лише від податкової політики держави, а й від того, як податкове навантаження контролюється суб'єктом господарювання, зокрема за сплаченими та нарахованими податковими зобов'язаннями. Так, аналіз досліджуваного ТОВ «А» підтвердив наведену вище гіпотезу.

Таблиця 3

Оцінка податкового навантаження в ТОВ «А» у 2020–2024 рр.*

Показники	Роки					Відхилення (+,-)	
	2020	2021	2022	2023	2024	2024/ 2023	2023/ 2022
За сплаченими податками							
Загальне податкове навантаження	0,014	0,017	0,026	0,025	0,026	+0,001	-0,001
Податкове навантаження за доходами	0,026	0,035	0,053	0,051	0,046	-0,005	-0,002
Податкове навантаження за витратами	0,027	0,036	0,054	0,051	0,047	-0,004	-0,003
За нарахованими податками							
Загальне податкове навантаження	0,010	0,011	0,025	0,022	0,024	+0,002	-0,003
Податкове навантаження за доходами	0,019	0,022	0,050	0,045	0,042	-0,003	-0,005
Податкове навантаження за витратами	0,020	0,023	0,050	0,046	0,043	-0,003	-0,004
Відхилення у податковому навантаженні за сплачених і нарахованих податків							
Загальне податкове навантаження	+0,004	+0,006	+0,001	+0,003	+0,002	-0,001	+0,002
Податкове навантаження за доходами	+0,007	+0,013	+0,003	+0,006	+0,004	-0,002	+0,003
Податкове навантаження за витратами	+0,007	+0,013	+0,004	+0,005	0,004	-0,001	+0,001

* Джерело: 1) розраховано за даними ТОВ «А», яке функціонує у будівельній галузі; 2) назва ТОВ не розголошується з міркувань конфіденційності; 3) розрахунки авторів.

Протягом 5 років у товаристві простежувалося відхилення за всіма трьома видами податкового навантаження. Зокрема, перевищення показника за загальним податковим навантаженням, розрахованим за сплаченими податками порівняно з нарахованими, в коефіцієнтному відхиленні становило в середньому +0,003 к. п. за 2020–2024 рр. Протягом вказаних років ще більші зміни простежувалися в показниках податкового навантаження за доходами та витратами. Натомість сплачені податкові зобов'язання перевищували нараховані в середньому на +0,007 к. п. за 5 років. Очевидно, що товариство постійно мало переплати до бюджету та потребувало раціонального управління податковими зобов'язаннями, хоча у 2024 р. порівняно з 2023 р. їх динаміка вже зменшилася (від -0,001 до -0,002 к. п.). Тому означені відхилення доцільно мінімізувати до нульового рівня, що сприятиме оптимізації грошових потоків і зменшенню податкового навантаження за фактично сплаченими податками.

Отже, фінансовий механізм підтримки малого будівельного бізнесу на рівні територіальних громад потребує додаткового інструментарію, оскільки чинні його складові (теоретичний рівень) не можуть достатньою мірою компенсувати відволікання обігових коштів (практичний рівень), хоча товариство формально охоплене державними програмами підтримки. Проте їхній вплив на розвиток малого бізнесу будівельної галузі ще недостатній. Тому важливо, щоб фінансовий механізм та його інструментарій були достатньо адаптованими до об'єктивних економічних показників малого будівельного бізнесу, який функціонує на території громад. Безумовно, чинні інструменти підтримки, що сфокусовані на доступі до ресурсів (кредитів, проведених тендерів), доцільно розвивати і надалі. Водночас необхідно враховувати умови, за яких отримані фінансові ресурси мають впливати на зростання прибутку. Водночас малий бізнес будівельної галузі, який реалізує досконалу політику реінвестування, все ж таки залишається вразливим до зовнішніх фіскальних та кредитних чинників. Це підтверджує необхідність трирівневої моделі підтримки малого бізнесу будівельної галузі в територіальних громадах (рис. 2). Остання ґрунтується на

фінансуванні сталого розвитку малого бізнесу будівельної галузі в територіальних громадах, а також на реальному стимулюванні ліквідності, а не лише на субсидуванні відсотків.

Висновки і перспективи подальших наукових досліджень. Отже фінансовий механізм та інструментарій фінансової підтримки сталого розвитку малого бізнесу будівельної галузі в територіальних громадах мають бути спрямовані на регульовальні та забезпечувальні процеси з урахуванням науково обґрунтованих підходів до її надання, а також передбачати можливість впровадження новітніх інструментів залучення фінансових ресурсів через облігації цільового призначення, за умови державного сприяння в організації їх випуску. До складу фінансового механізму, поряд із традиційними складовими, доцільно включити інноваційні інструменти регулювання та забезпечення фінансової підтримки сталого розвитку малого будівельного бізнесу в територіальних громадах.

Щорічне зростання власного капіталу досліджуваного суб'єкта будівельної галузі забезпечується переважно за рахунок операційної діяльності і капіталізації нерозподіленого прибутку за коефіцієнта автономії меншого від нормативного значення понад два рази та високого коефіцієнта фінансової залежності від зовнішніх фінансових джерел, оскільки на 1 грн власного капіталу припадає 4,15 грн позикового. Відповідно, в разі використання позикового капіталу, рентабельність активів не покриватиме вартість обслуговування кредитів, зменшуватиметься рентабельність власного капіталу та генеруватимуться додаткові ризики. У зв'язку з цим, більш доцільним є зосередження на реінвестуванні власного прибутку.

Водночас наявні відхилення від науково обґрунтованих підходів до використання інструментів державної фінансової підтримки сталого розвитку малого бізнесу у будівельній галузі не дозволяють забезпечити фундаментальні передумови, які в наступних циклах функціонування суб'єктів господарювання позначаються на низьких показниках ліквідності та малій рентабельності власного капіталу. Тому чинний фінансовий механізм малого будівельного бізнесу більше орієнтований на кредитні інструменти, які за недостатньої диверсифікації фінансових ресурсів поглиблюють фінансову деструкцію, а відтак фінансова підтримка має трансформуватися від кредитування пасивів до стимулювання ліквідності. Це проявляється у зниженні показників ліквідності та низькій рентабельності власного капіталу.

Податкове навантаження залежить не лише від податкової політики держави та територіальних громад, а й від контролю з боку суб'єктів господарювання за співвідношенням між нарахованими та сплаченими податковими зобов'язаннями. Водночас, попри незначне зростання загального коефіцієнта податкового навантаження у 2024 р., протягом 2020–2024 рр. у досліджуваному товаристві простежувалися постійні відхилення між сплаченими та нарахованими податками і зборами, які доцільно усувати. Це стримуватиме зайве відволікання обігових коштів та сприятиме зменшенню податкового навантаження за фактично сплаченими податками.

Отже, фінансовий механізм та інструментарій фінансової підтримки сталого розвитку малого бізнесу в територіальних громадах не позбавляє суб'єктів будівельної галузі вразливості від внутрішніх і зовнішніх чинників. Доповнена трирівнева модель інструментами фінансування сталого розвитку дасть змогу збільшити власні фінансові ресурси та посилити стимулювання ліквідності малого будівельного бізнесу, який здійснює свою діяльність у територіальних громадах.

Перспективи подальших наукових розвідок полягають у поглибленому вивченні податкового навантаження, яке залежить не лише від податкової політики держави та територіальних громад у межах їхніх компетентностей, а й від внутрішніх чинників, пов'язаних із контролем за відхиленнями між сплаченими та нарахованими податковими зобов'язаннями.

Література

1. Синчак В., Кульбачний В. Фінансовий механізм компаній-автоперевізників в системі управління фінансами: теоретичний аспект. *Облік і фінанси*. 2024. № 3 (105). С. 103–111. DOI: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2024-3\(105\)-103-111](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2024-3(105)-103-111).
2. Василик О. Д. Теорія фінансів: підруч. Київ : НІОС, 2000. 416 с.
3. Чуницька І. І., Позднякова О. О. Фінансовий механізм управління діяльністю підприємства та його роль в організації фінансової політики. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Економіка*. 2022. № 27. С. 81–87. DOI: [https://doi.org/10.25264/2311-5149-2022-27\(55\)-81-87](https://doi.org/10.25264/2311-5149-2022-27(55)-81-87).
4. Метеленко Н. Г., Шульга О. П. Концептуалізація поняття «Фінансовий механізм». *Економіка та управління підприємствами*. 2016. Вип. 10. С. 171–179. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/bses_2016_10_38.pdf.
5. Кондіус І. С. Теоретичні засади дослідження фінансового механізму підприємницьких структур регіону. *Економічні науки*. 2017. Вип. 14 (53). С. 114–121. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/ecnof_2017_14_15%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/ecnof_2017_14_15%20(3).pdf).
6. Мірошник Р. О., Прокоп'єва У. О. Розвиток малого і середнього бізнесу в Україні: проблеми і перспективи. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Проблеми економіки та управління*. 2020. Т. 4. № 1. С. 63–71. DOI: <https://doi.org/10.23939/semi2020.01.063>.
7. Шолойко А. С. Новітні інструменти фінансування сталого розвитку. *Фінанси України*. 2023. № 3. С. 103–122. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2023.03.103>.
8. Янковий Р. В. Інноваційне стратегування діяльності вітчизняного бізнесу: теорія, методологія та практика : моногр. Житомир : ТОВ «Видавничий дім «Бук-Друк»», 2024. 292 с.
9. Про затвердження Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.01.2020 № 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF#Text>.
10. Салашенко Т. І., Самойленко В. С. Роль і місце парадигми сталого розвитку у наукових дослідженнях. *Проблеми економіки*. 2023. № 1. С. 151–160. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-1-151-160>.
11. Скрипник Г. О., Римар А. В. Державна фінансова підтримка підприємництва в Україні. Економічна аналітика: сучасні реалії та прогностичні можливості: *матеріали тез II Міжнар. наук.-практ. конф.; 24 січ. 2025 р. / М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана [та ін.]; [редкол.: О. Ткаченко, І. Кулага, Л. Козловська]*. Київ : КНЕУ, 2025. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/078adef6-8058-466a-af1d-c0d543c8b7e6/content>.
12. Поліщук, Є., Алексін, Г., Горбов, В., Іващенко, А., Гернего, Ю., Лавренюк, В. Ендогенізація розвитку переміщеного бізнесу в українських громадах: аналіз практик і фінансових механізмів підтримки. *Економіка України*. 2025. 12(769). С. 40–59. DOI: <https://doi.org/10.15407/есоно туукр.2025.12.040>.
13. Синчак В. П., Метєлева І. Д. Державна підтримка агропромислового комплексу: зарубіжний та вітчизняний досвід. *Університетські наукові записки*. 2011. № 4 (40). С. 492–499. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/Unzap_2011_4_75%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Unzap_2011_4_75%20(1).pdf).
14. Сидоренко Д. Р. Особливості сучасних підходів підтримки бізнесу у повоєнний період. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2025. № 3. С. 77–84. DOI: [10.31673/2415-8089.2025.031019](https://doi.org/10.31673/2415-8089.2025.031019)

-
15. Дикань В. В., Фролова Н. Л. Напрями та інструменти державної підтримки розвитку малого та середнього бізнесу в Україні у воєнний час. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2022. № 78–79. С. 9–19. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-56>.
 16. Андрушків І. П., Матишинець В. М., Лучишин С. І. Малий бізнес в Україні: нормативне забезпечення та сучасний стан розвитку. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Проблеми економіки та управління*. 2025. Т. 9. № 2. С. 80–92. DOI: <https://doi.org/10.23939/semi2025.02.080>.
 17. Концева В. В., Антоненко Н. В., Карлова І. О. Обліково-аналітичне забезпечення оцінки податкового навантаження підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 29. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-12>.

References

1. Synchak, V., Kulbachnyi, V. (2024). Financial mechanism of car dealership companies in the financial management system: theoretical aspect. *Accounting and finance*, 3 (105), 103–111. [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2024-3\(105\)-103-111](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2024-3(105)-103-111). [in Ukrainian].
2. Vasylyk, O. D. (2000). *Financial Theory: A Textbook*. K.: NIOS. 416 p. [in Ukrainian].
3. Chynytska, I. I., Pozdniakova, O. O. (2022). Financial mechanism for managing the activities of an enterprise and its role in the organization of financial policy. *Scientific papers of the National University "Ostrozhka Academy"*. Series: *Economics*, 27, 81–87. [https://doi.org/10.25264/2311-5149-2022-27\(55\)-81-87](https://doi.org/10.25264/2311-5149-2022-27(55)-81-87). [in Ukrainian].
4. Metelenko, N. H., Shulha, O. P. (2016). Conceptualization of the concept of "Financial Mechanism". *Economics and management of enterprises*, 10, 171–179. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/bses_2016_10_38.pdf. [in Ukrainian].
5. Kondius, I. S. (2017). Teoretychni zasady doslidzhennia finansovoho mekhanizmu pidpriemnytskykh struktur rehionu. *Ekonomichni nauky*. 14 (53), 114–121. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/ecnof_2017_14_15%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/ecnof_2017_14_15%20(3).pdf). [in Ukrainian].
6. Miroshnyk, R. O., Prokopieva, U. O. (2020). Development of small and medium-sized businesses in Ukraine: problems and prospects. *Visnyk National University "Lvivska politehnika"*. Series "Problems of economics and management". Т. 4, 1, 63–71. <https://doi.org/10.23939/semi2020.01.063>. [in Ukrainian].
7. Sholoiko, A. S. (2023). New instruments for financing sustainable development. *Finances of Ukraine*, 3, 103–122. <https://doi.org/10.33763/finukr2023.03.103>. [in Ukrainian].
8. Yankovyi, R. V. (2024). *Innovative strategies for the activity of domestic business: theory, methodology and practice: monograph*. Zhytomyr: TOV "Vydavnychiy dim "Buk-Druk" ". 292 p. [in Ukrainian].
9. For approval of the Procedure for granting financial state support to business entities: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 24.01.2020 No. 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF#Text>. [in Ukrainian].
10. Salashenko, T. I., Samoilenko, V. S. (2023). The role and place of the sustainable development paradigm in scientific research. *Problems of economics*, 1, 151–160. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-1-151-160>. [in Ukrainian].
11. Skrypnyk, H. O., Rymar, A. V. (24 sich. 2025). State financial support of entrepreneurship in Ukraine. *Economic analysis: current realities and forecasting possibilities: materials of the II International Scientific and Practical Conference; / M-vo osvity i nauky Ukrainy, Kyiv. nats. ekon. un-t im. V. Hetman [and others]; [ed.: O. Tkachenko, I. Kulaha, L. Kozlovska]. Electronic text data*. K.: KNEU. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/078adef6-8058-466a-af1d-c0d543c8b7e6/content>. [in Ukrainian].

12. Polishchuk, Ye., Aleksin, H., Horbov, V., Ivashchenko, A., Herneho, Yu., Lavreniuk, V. (2025). Endogeneization of the development of mixed business in Ukrainian communities: analysis of practices and financial support mechanisms. *Economy of Ukraine*, 12 (769). 40–59. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.12.040>. [in Ukrainian].
13. Synchak, V. P., Mietieleva, I. D. (2011). State support of the agro-industrial complex: foreign and domestic experience. *University scientific papers*, 4 (40), 492–499. [in Ukrainian]. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/Unzap_2011_4_75%20(1).pdf. [in Ukrainian].
14. Sydorenko, D. R. (2025). Peculiarities of modern approaches to business support in the post-war period. *Economics. Management. Business*, 3, 77–84. <https://doi.org/10.31673/2415-8089.2025.031019>. [in Ukrainian].
15. Dykan, V. V., Frolova, N. L. (2022). Direct and instruments of state support for the development of small and medium-sized businesses in Ukraine during the war. *Visnyk of the economy of transport and industry*, 78-79, 9–19. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-56>. [in Ukrainian].
16. Andrushkiv, I. P., Matishynets, V. M., Luchyshyn S. I. (2025). Small business in Ukraine: regulatory provisions and current state of development. *Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic". Series "Problems of economics and management"*, 9 (2), 80–92. <https://doi.org/10.23939/semi2025.02.080>. [in Ukrainian].
17. Kontseva, V. V., Antonenko, N. V., Karlova, I. O. (2021). Formal-analytical security of data load estimation of enterprises. *Economy and society* (29). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-12>. [in Ukrainian].